

TERMÁLVÍZ FELTÁRÁSOK ÉS GYÓGYFÜRDŐK POSTABÉLYEGEKEN, KÉPESLAPOKON

Thermal water and health spas displayed on postage stamps and postcards

LÉNÁRT László¹

Abstract: *It is hard to pinpoint in history when medicinal water was first used. (Most of the medicinal waters used in health spas for bathing is thermal water.) There is proof of conscious and documented human use from approx. 4000 years ago, but there are signs already from the Bronze Age regarding usage of medicinal water.*

In the 19th century, its use significantly broadened in the medical sense, at the same time, its economical significance was also recognized. The propaganda used various means in order to achieve having more and more visitors. One of these methods was to display spas on postage stamps and postcards. (Issuing postage stamps became widespread in the mid-1800's, and the first postcards were issued at the end of the 19th century. The first display of a spa in the Carpathian Basin was issued in 1931 in Hungary. It was a revenue stamp, and showed the building of the Széchenyi Spa. The first postcards depicting health spas were issued at about the same time as the beginning of post card issuing, since sending a postcard from a spa to friends and relatives were trendy.)

Taking the spas in an enhanced sense, we are aware of about 42 postage stamps issued in the Carpathian Basin, from the arch of the Carpathian Mountains, and from the eastern areas of the Alps. The number of postcards issued in the same area about health spas, medicinal waters and thermal waters is well into thousands.

Összefoglalás

A gyógyvíz emberi felhasználása valójában a történelem homályába vész. (A külsőleg, gyógyfürdőkben használt gyógyvizek túlnyomó többsége termálvíz.) A tudatos, írásban is dokumentált, emberi felhasználása bizonyíthatóan kb. 4000 évre vezethető vissza, de a bronzkorból is vannak a gyógyvíz használatára utaló jelek.

A gyógyvíz orvosi értelemben vett felhasználásának jelentős kibővülése a 19. században történt s ekkor már a gazdasági jelentőségét is felismerték. Ennek megfelelően a propaganda legkülönbözőbb eszközeit vetették be az újabb és újabb vendégek megszerzése érdekében. A propaganda egyik formája a fürdőhelyek képeslapokon és postabélyegeken való ábrázolása. (A bélyegkiadás a 19. sz. közepén vált elterjedté, az első képeslapok kiadása a 19. sz. legvégén történt. Az első Kárpát-medencei fürdőhelyet bemutató - illeték - bélyeget Magyarországon adták ki 1931-ben, amely a Széchenyi-fürdő épületét ábrázolta. A legelső, fürdőhelyet bemutató képeslapok kb. egyidősek a képeslapok kiadásának kezdetével, hiszen fürdőhelyről az ismerősöknek, rokonoknak képeslapot küldeni „sikk” volt.)

---

¹ Miskolci Egyetem, Környezetgazdálkodási Intézet, H-3515 Miskolc-Egyetemváros,
e-mail: hgll@uni-miskolc.hu

Kibővített értelemben a gyógyfürdőről mintegy 42 postabélyeg kiadást ismerünk a Kárpát-medencéből, ill. Kárpátok ívéből, valamint az Alpok K-i nyúlványaiból. A gyógyfürdőket, gyógyvizeket, termálfeltárásokat bemutató képeslap kiadások száma több ezerre tehető ugyanezen területen.

1. A kárpát-medencei gyógyfürdőkkel, gyógyhelyekkel, gyógyidegenforgalommal kapcsolatos bélyegek országokénti áttekintése

A fejezetcímbe megadott témát az alábbi altémákra osztottuk (Lénárt, 2017):

- *Termálfeltárás, ásványvíz, gyógyvíz forrásként, gejzirként való megjelenése, vagy ilyen vizek kutakkal való feltárása,*
- *gyógyfürdők, fürdőző emberekkel,*
- *gyógyfürdőzésre utaló szimbólumok (városcímer, fürdőzőt ábrázoló szobor fürdőhelyen stb.),*
- *gyógyfürdők belseje vízzel, fürdőzők nélkül,*
- *gyógyfürdők mesterséges vízfelületekkel,*
- *gyógyfürdők természetes vízfelületekkel,*
- *klímagyógyhely (vízfelület nélkül is),*
- *gyógyfürdő épületek víz vagy vízfelületek nélkül,*
- *gyógyfürdőből való kinézés a környezetre,*
- *gyógy szállók, gyógyfürdőket kiszolgáló szállodák,*
- *gyógyfürdőkre utaló nevek a gyógyfürdő szempontjából közömbös bélyegeken.*

Jelen anyagunkban a fenti felsorolás helyett az országokénti számbavételt végezzük el, ill. mutatjuk be a témába illő bélyegeket.

A vizsgálati területünk bemutatása az 1. és 2. ábrákon történik. Az első esetben a jelen helyzet látható, míg a második esetben a bélyegek kiadása egy fürdőtörténeti sorrendbe illeszkedik. Ez elsősorban azt jelenti, hogy adott esetben több száz éves fürdőhelyekről történik bélyegek kiadása, viszont azt is, hogy adott esetben teljesen új (fúrásos vízfeltárás után létesült) gyógyfürdő létesítmények is „megérdemelték”, hogy róluk bélyeget adjanak ki (Magyarországon pl. Hajdúszoboszlóról).

1.1. Csehszlovákia

Csehszlovákiában 1936-1971 között 6 alkalommal adtak ki összesen 17 bélyeget, ami a gyógyfürdőkkel szoros kapcsolatban volt. Ezek közül a Kárpátok ívében belüli fürdőhelyeket bemutató bélyeg összesen 7 db volt, amelyek az alábbiak:

1951, Piešťany/Pöstyén

1951, Sliač/Szliács

1956, Piešťany/Pöstyén

1956, Vysne Ružbachy/Felsőzúgó

1958, Luhačovice

1958, Strbske-Pleso/Csorba-tó

1958, Trenčianske-
Teplice/Trencsénteplic

1.2. Szlovákia

Szlovákiában mindössze egy bélyeget (kisív formájában) adtak ki a témába illeszthetően, mégpedig a herlanyi gejzíréről. A bélyegív külön érdekessége, hogy a felújítást végző Kassai Műszaki Egyetemnek is emléket állít. (A felújításban meghatározó szerepe volt Ladislav Tometznek – Tometz Lacónak, konferenciánk szervezőjének – is.)

1.3. Szovjetunió

A Szovjetunió fennállása alatt 1939-1968 között 8 alkalommal 49 – valószínűleg témába illő – bélyeget adtak ki, Ezeket zömmel “szanatórium” felirattal látták el – a zömük valószínűleg gyógyfürdő jelleggel is rendelkezett – , valamint légzőkúrára alkalmas tájakat ábrázoltak, de ezek közül egyetlen egy sem szólt a – Moszkvából nézve – Kárpátokon túli területről (Kárpátaljáról).

1.4. Ukrajna

Ismereteink szerint Ukrajna nem adott ki a témába illő bélyeget.

1.5. Románia

Romániából 1954-1991 közötti időszakban 6 alkalommal adtak ki a témába illő bélyeget. (A 13 bélyeg közül 12-nek a helyszíne a vizsgált területre esett.) A bélyegek zöme gyógyfürdőhelyek szállodáit mutatja be – részben fürdőkkel –, de Tusnad/Tusnádfürdő és Sovata/Szováta gyógyvizei is megjelennek a bélyegeken.

1954, Tusnad/
Tusnádfürdő

1971, Sovata/Szováta, sós tó és a
fő fürdőépület

1987, Caciulata

1991, Baile-
Herculane/Herkulesfürdő,
szálloda a gyógyfürdőkhöz

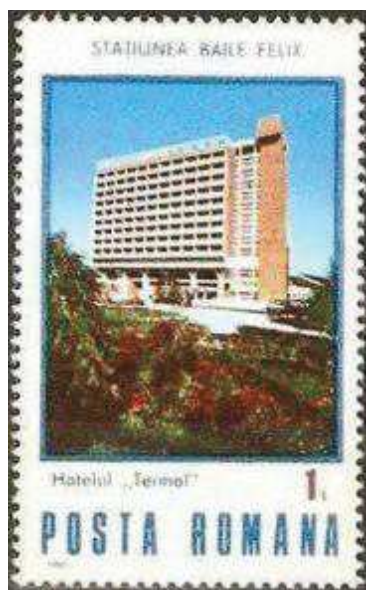
1982, Baile-Felix/Félicsfürdő, fürdőmedence és szálloda a gyógyfürdőhöz

1982, Baile-Herculane/Herkulesfürdő, fürdőzők a patak forrásaiban, gyógyszálló

1986, Baile-Herculane/Herkulesfürdő

1986, Baile-Felix/Félicsfürdő

1986, Caciulata

1986, Sovata/Szováta

1991, Baile-Felix/Félixfürdő

1987, Calciulata is!

1.6. Jugoszlávia

Jugoszlávia nem adott ki a területünket érintő bélyeget, viszont azon kívül egy szkopjei (macedóniai) “török fürdő” náluk is felkerült egy 1967-es bélyegre, ezt, mint egy „területünkön kívüli”, de érdekes bélyeget mutatjuk be.

1.7. Szerbia

Tudomásunk szerint Szerbia nem adott ki a témába illő bélyeget.

1.8. Horvátország

Tudomásunk szerint Horvátország nem adott ki a témába illő bélyeget.

1.9. Szlovénia

Tudomásunk szerint Szlovénia nem adott ki a témába illő bélyeget.

1.10. Ausztria

1980, Baden város címere, 1566

2010, Bad-Radkersburg/Kerékerősítővár neve a bélyegen

Ausztria 1946-2012 között 8 alkalommal adott ki összesen 8 olyan bélyeget, amely fürdőkhöz kötődik, de ezek közül csak 3 kapcsolódik a területünkhöz. További érdekesség, hogy a 8 bélyeg közül mindössze egy ábrázol fürdőt (egy városcímerben), a többi esetben a “fürdő” szót csak a város nevében láthatjuk.

1.11. Magyarország

Magyarország 1931-2013 között 11 alkalommal összesen 19 “gyógyfürdős” bélyeget adott ki, melyek helyszínei – helyzetüknél fogva – minden esetben a vizsgálati területünkön vannak. Kiemelendő, hogy az összes, már felsorolt bélyegkiadáshoz képest Magyarország adott ki legtöbb gyógyfürdőt, gyógyfürdő belső részt bemutató bélyeget. További érdekesség, hogy a Kárpátok ívében belül a legelső “gyógyfürdős” bélyeget is Magyarország adta ki 1931-ben, mely egy konzuli illetékbélyeg volt, s használata alapvetően az ország idegenforgalmának segítését célozta.

1931, Széchenyi Gyógyfürdő épülete, előtérben vízmedence részlet

1953, Parád, gyógyfürdő épülete kívülről

1953, Balatonfüred, gyógyfürdő, szívkörház

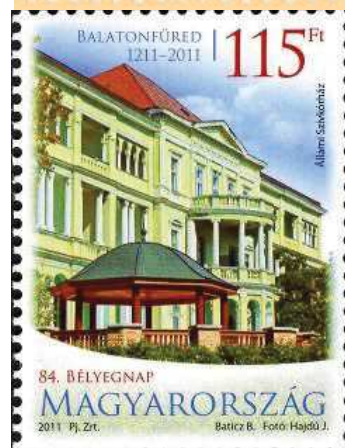
1959, Hévíz, a Hévízi-tó és a gyógyfürdő épületei

1983, Hajdúszoboszló, stilizált fürdőző szobor, szállodák a gyógyfürdőhöz

1983, Hévíz, stilizált vízfelület és a gyógyfürdő épületei

2011, Balatonfüred, Szívkórház (gyógyfürdő)

1984, Budapest, Margit-sziget, Hotel Termál (gyógyszálloda)

1984, Budapest, Hotel Gellért, gyógyszálloda a Szent Gellért Gyógyfürdőhöz

1989, Miskolc, Tapolcai Tavasbarlang (ma Barlangfürdő)

2003, Hévíz, Rogner Szálloda, fürdőfelület, a Hévízi-tó jellegzetes tavirózsái

2004, Bük, Bükfürdő, vízfelület, gyógyszálloda, gyógyvizes ivókút

2004, Hajdúszoboszló, vízfelület, fürdőző nőalak, fürdő, gyógyszálloda

2011, Budapest, Szent Lukács Gyógyfürdő, fürdőmedence és a fürdőépületek

2011, Budapest, Szent Gellért Gyógyfürdő, belső medence, fürdőző nőalak, háttérben a Gellért Gyógyszálloda

2012, Budapest, Király Gyógyfürdő, külső épületrész, belső térrel, vízfelülettel

2012, Budapest, Rudas Gyógyfürdő, fürdő belső rész vízfelülettel, a török építésre utaló emléktáblával, háttérben az épület kívülről

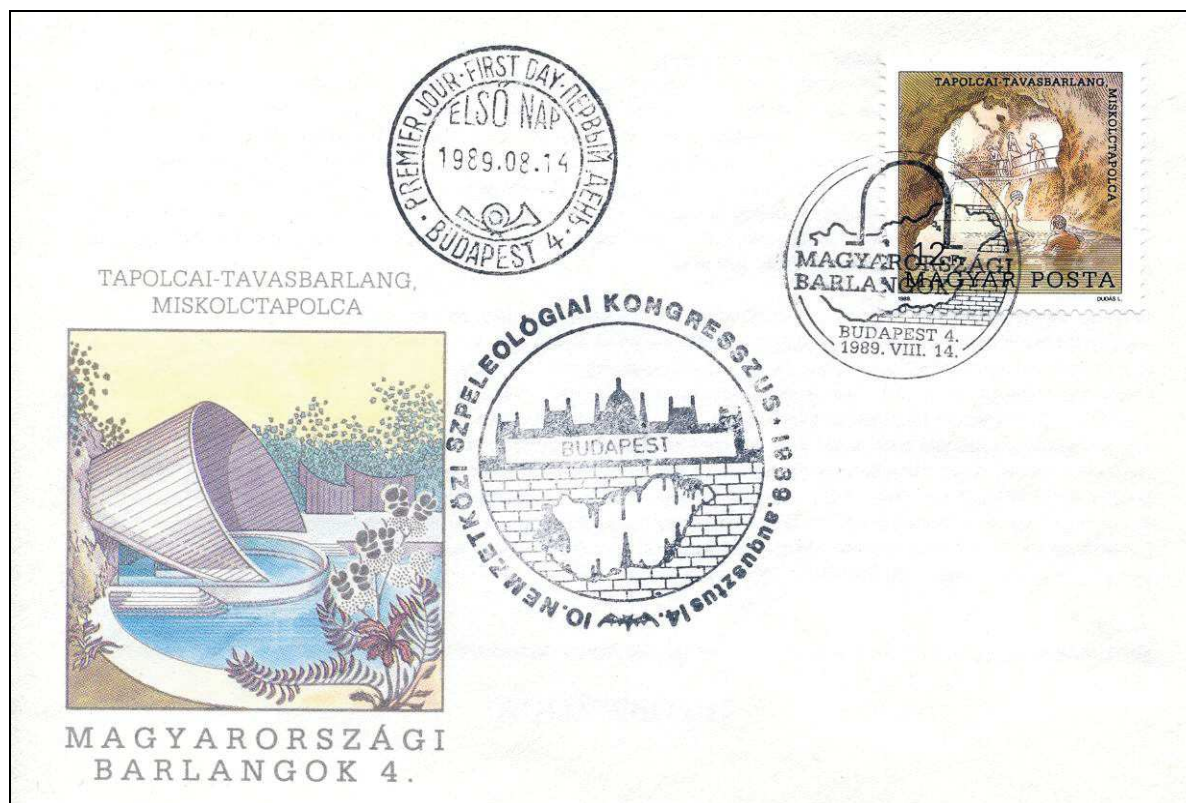

2013, Budapest, Széchenyi Gyógyfürdő külső vízfelületekkel, a fürdőépület két irányból bemutatva

2013, Budapest, Széchenyi Gyógyfürdő belső vízfelülettel, a fürdőépület és fürdőző nő szobra

A Miskolctapolcai Barlangfürdőt bemutató bélyeget a Magyarországon, budapesti központtal 1989-ben megrendezett 10. Nemzetközi Szeleológiai Kongresszus tiszteletére adták ki, egy négyértékű barlangos bélyegsor egyik tagjaként. (A bélyegsor kiadásában a cikk szerzője a kiadást, a tervező munkáját és a kongresszuson való forgalmazást is jelentősen segítette.) Az első napi borítékon (FDC-n) található kongresszusi emlékbélyegző Szablyár Péter munkája.

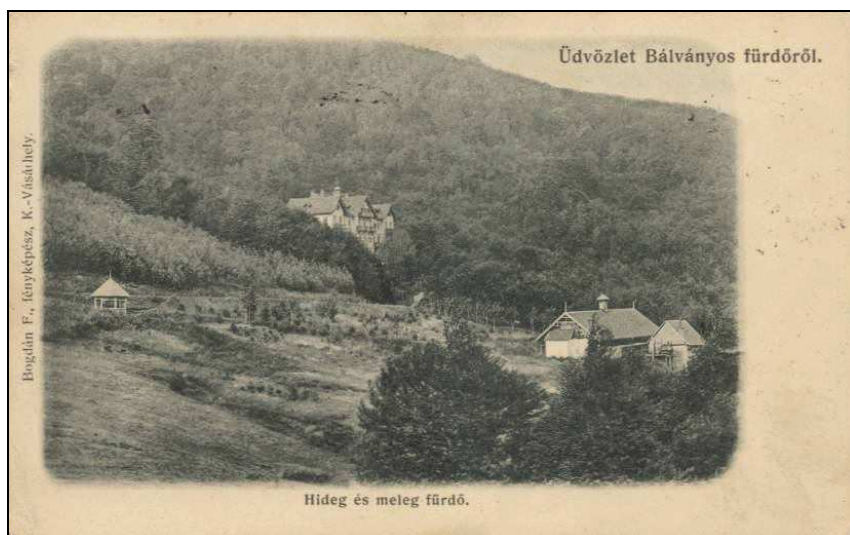

2. Gyógyvizes, gyógyfürdős, ásványvizes képeslapok

A képeslapok 1896 körüli megjelenése óta a vizsgált területünkről nagyon sok fürdővel, gyógyfürdővel, forrásokkal, ásványvizekkel, ill. azokat segítő infrastruktúrával (szálloda, étterem, pihenőpark stb.) kapcsolatos képeslapot adtak ki. Ezek számbavételét ez a cikk meg sem próbálja elvégezni, mindössze „szemelgetünk“ a rendelkezésünkre álló igen gazdag anyagból.

Magyar kiadású képeslapokon bemutatunk néhány olyan helyet, amelyeket az eddigi ásványvizes konferenciánk tanulmányútjainak állomásain láthattunk, ezeket kiegészítjük néhány magyarországi gyógyfürdő helyet bemutató lappal, végül igyekszünk a mostani konferenciánkhoz, ill. annak tágabb területéhez is kapcsolódni „képeslapilag“ is (3. ábra).

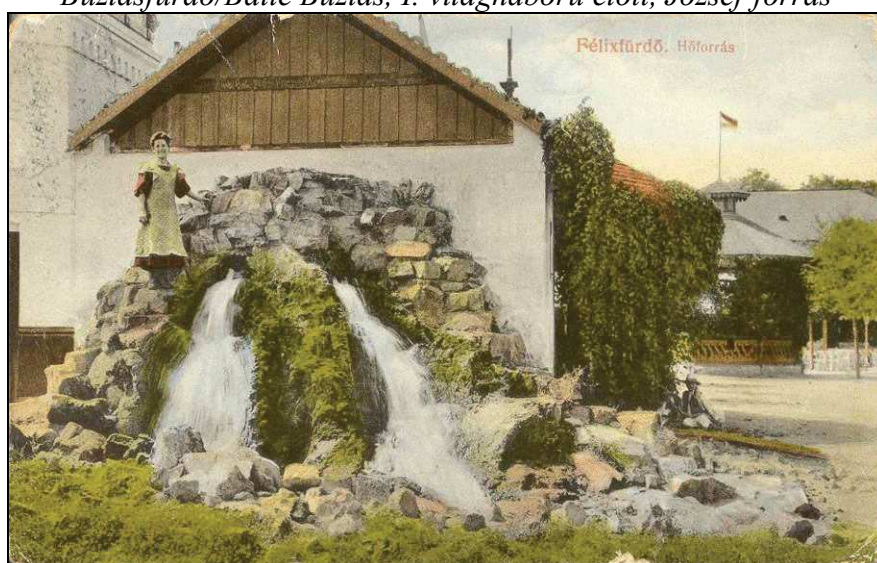
A képeslapok esetében a kiadási (megjelenési) év meghatározása sokkal nehezebb, mint a bélyegek esetében. Néha van kiadási dátum a képeslapon, de az nem jellemző. A kiadás idejének behatárolását segíthetik a képeslapon található dátumok, a bélyegek, a bélyegzések dátumai. Sok esetben viszont csak a történelem, vagy a képeslap kiadási és küldési szokások, lehetőségek segítenek. De mindent összevetve a képeslapok kitűnő fürdőtörténeti dokumentumok, azokat a „vizes szakma“ jól fel tudja használni.

Bálványos-fürdő/Baile Balvanyos, 1906, hideg és meleg fürdő

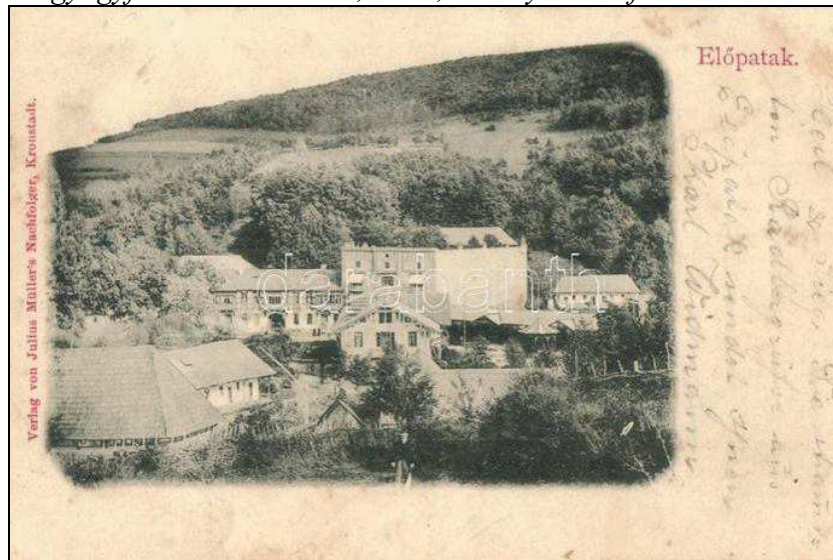
Buziásfürdő/Baile Buzias, I. világháború előtt, József-forrás

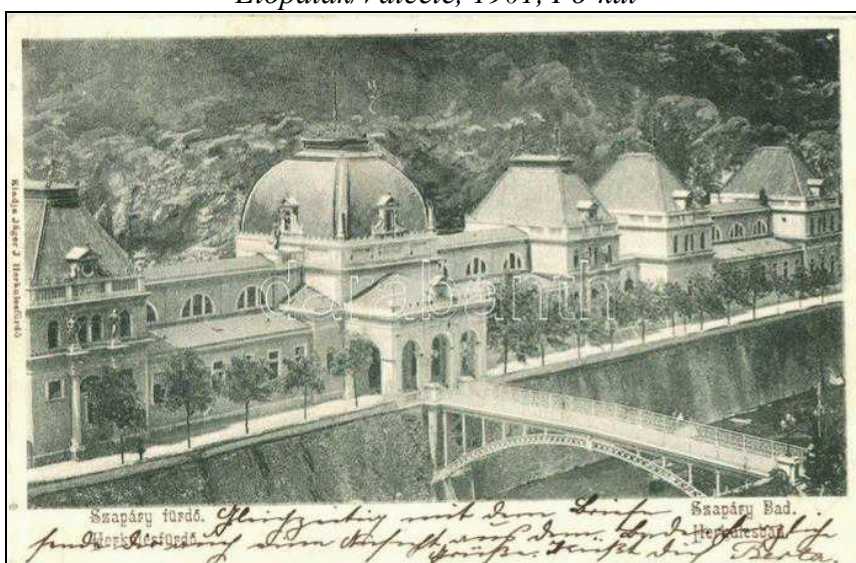
Félix-fürdő/Baile Felix, 1916, hőforrás

Bikszád-gyógyfürdő/Baile Bixad, 1923, ásványvíz kádfürdő és inhalatórium

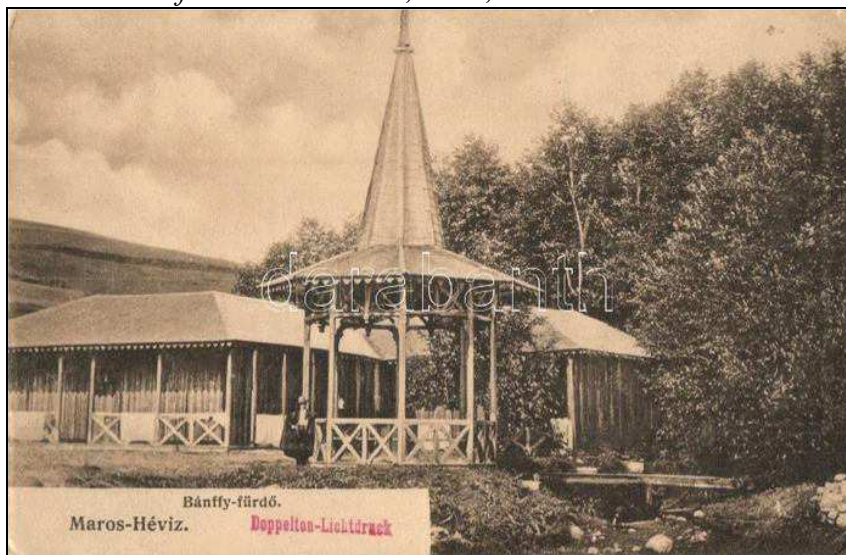
Előpatak/Valcele, 1901, Fő-kút

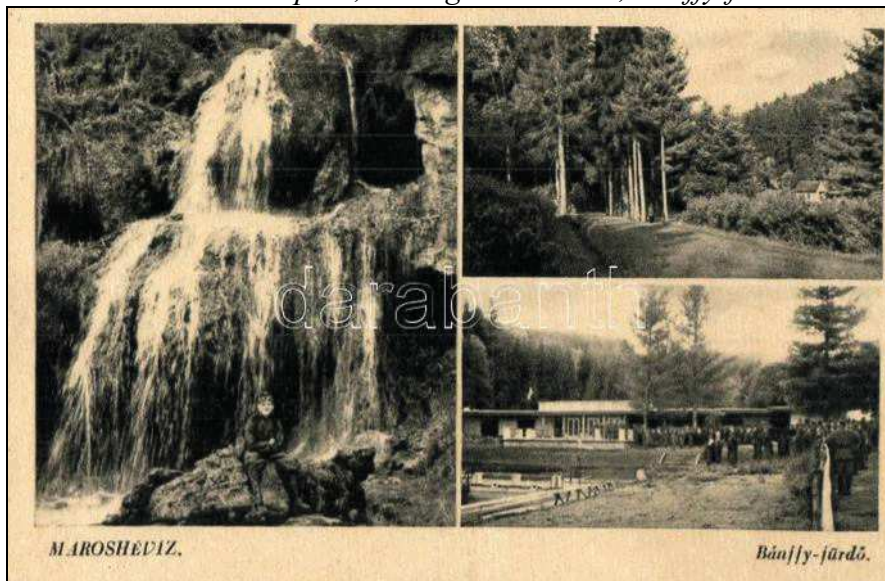
Herkulesfürdő/Baile Herculane, 1905 előtt, Szapáry-fürdő

Málnás-fürdő/Malnas Bai, 1911, Albert villa és étterem

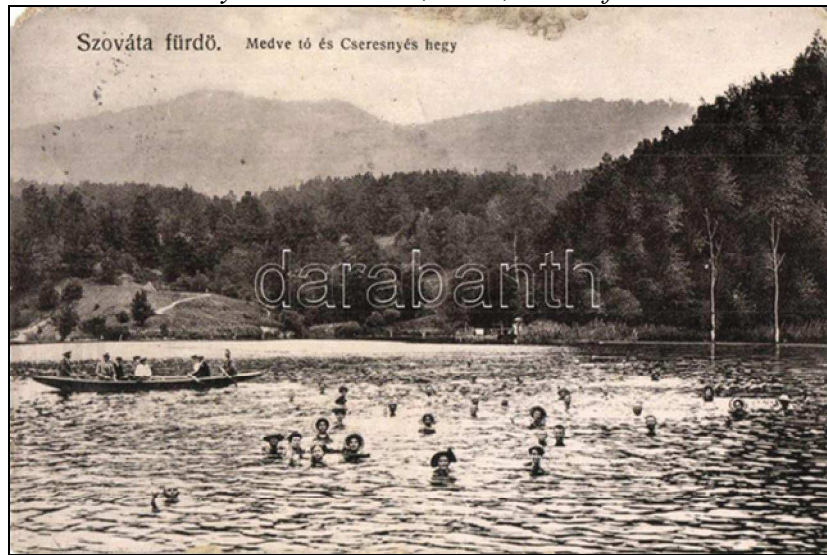
Maroshévíz/Toplita, I. világháború előtt, Bánffy-fürdő

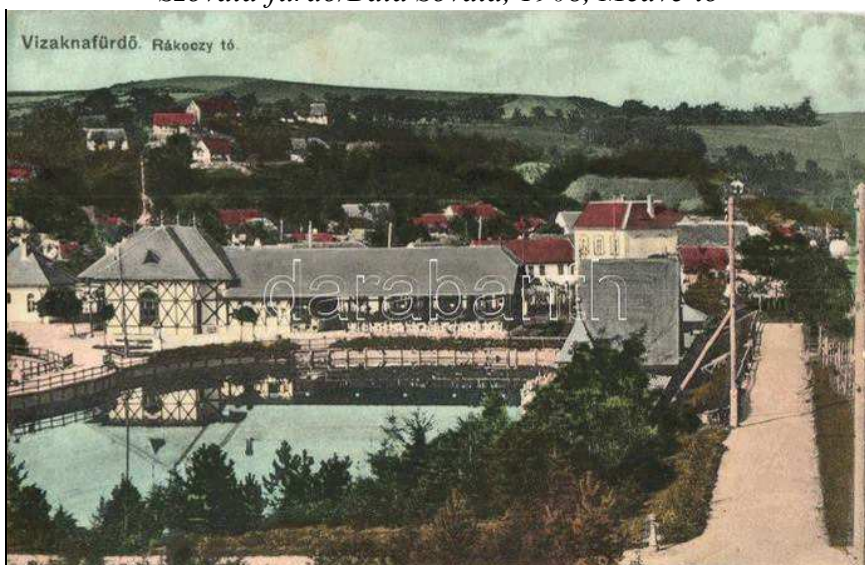
Maroshévíz/Toplita, 1945 előtt, Bánffy-fürdő, mésztufa kiválás

Menyháza/Moneasa, 1907, Tükör-fürdő

Szováta-fürdő/Baia Sovata, 1908, Medve-tó

Vizaknafürdő/Ocna Sibiului, 1912, Rákóczi-tó

Vizaknafürdő/Ocna Sibiului, I. világháború előtt, Bercsényi-tó

Bükkszék, 1942, CH-ra meddő fúrásból feltörő termálvíz, fürdő

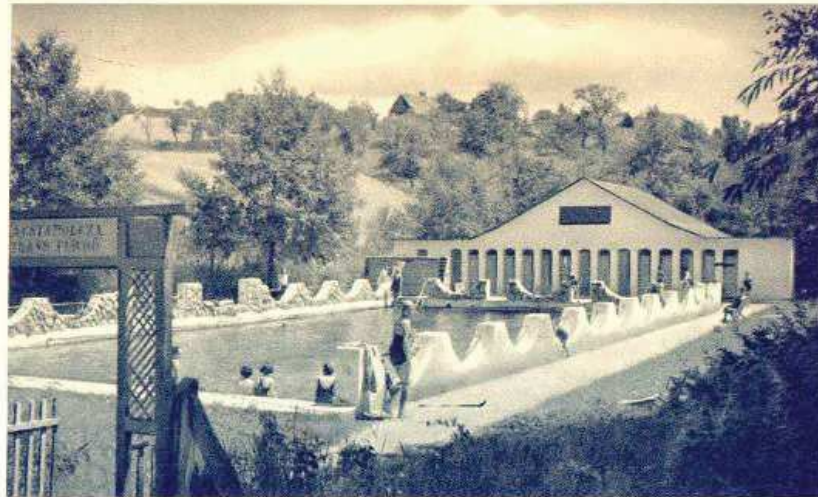
Eger, 1902, ma Török-fürdő és előtte strand uszoda, melegvízi fenékforrásokkal

Hajdúszoboszló

Parkrészet a gyógy ivóköttal

Hajdúszoboszló, II. világháború előtt, gyógyfürdő park és ivókút

Kácsfürdő

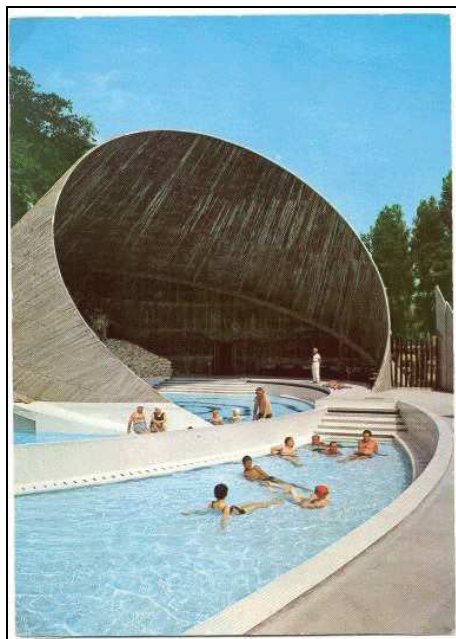
Strandfürdő

Kács, 1930 körül, langyos vizű strand (ma már nem működik)

Kács-Tapolca fürdő (Borsod m.)

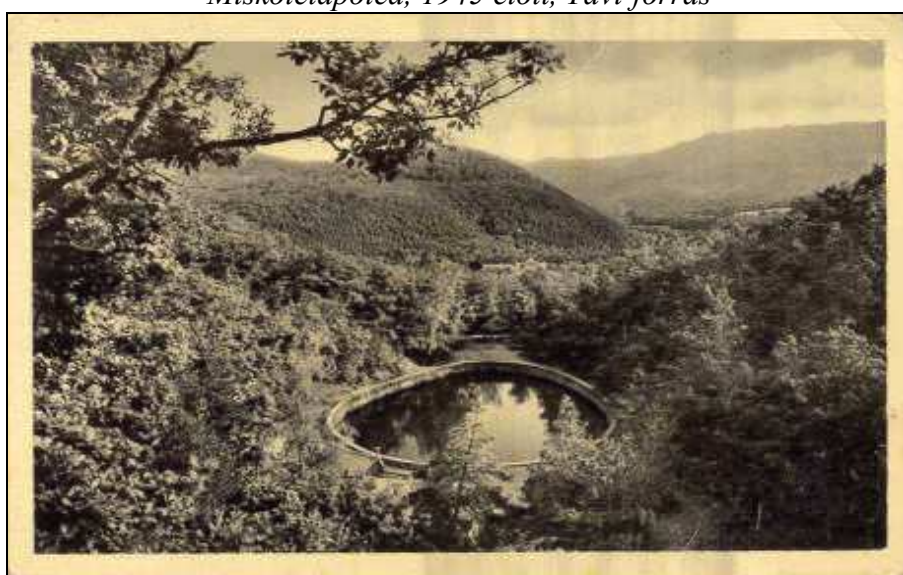
Kács, 1926, Tükör-forrás-(és fürdő) épülete (ma már nem működik)

Miskolc, Barlang-fürdő (1959, első kiépítés), Kagyló (1980)

Miskolc, 1945 előtt, Tavi-forrás

Parádfürdő, 1942, timsó áztató medence, vizét a gyógyfürdő hígítva használta

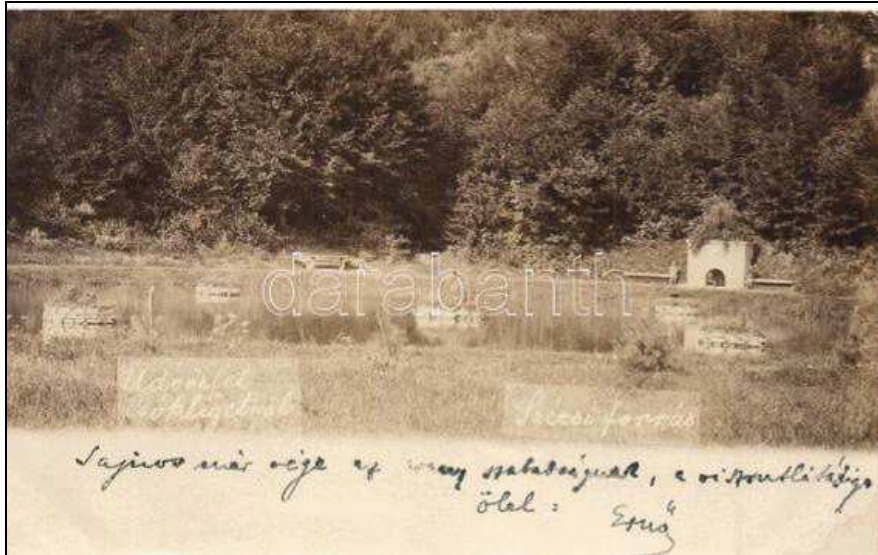
Lőcse/Levoča, 1906, fürdő

Pöstyén/Kupele Piešťany, I. világháború előtt, gyógyfürdő

Felsőzúgó/ Kúpele Vyšné Ružbachy

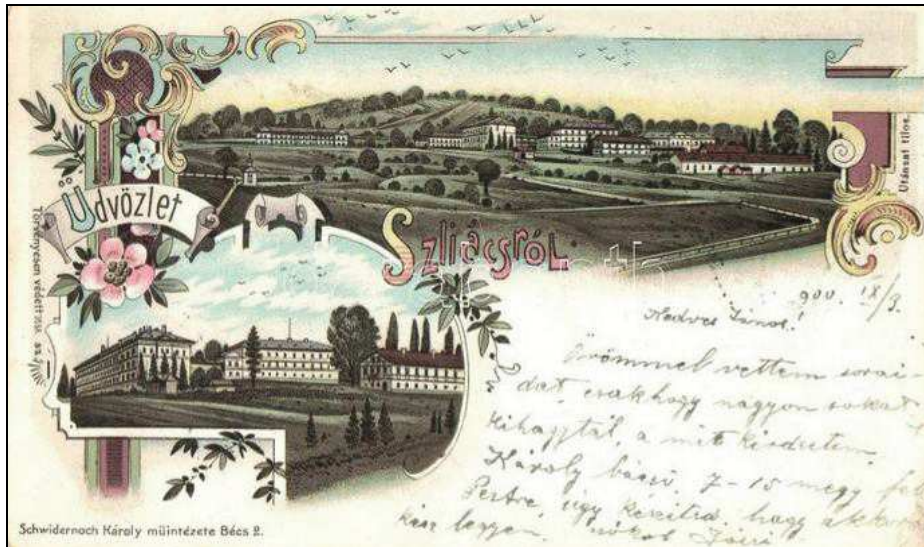
Selmecebánya/Banská Štiavnica, 1899, Szécsi-forrás

Stubnyafürdő/ Turčianske Teplice, I. világháború előtt, Tükör-fürdő

Stubnyafürdő/ Turčianske Teplice, 1906, Stefánia-forrás

Schwidernoch Károly műintézete Bécs B.

Szliács/Sliac, 1900, fürdő

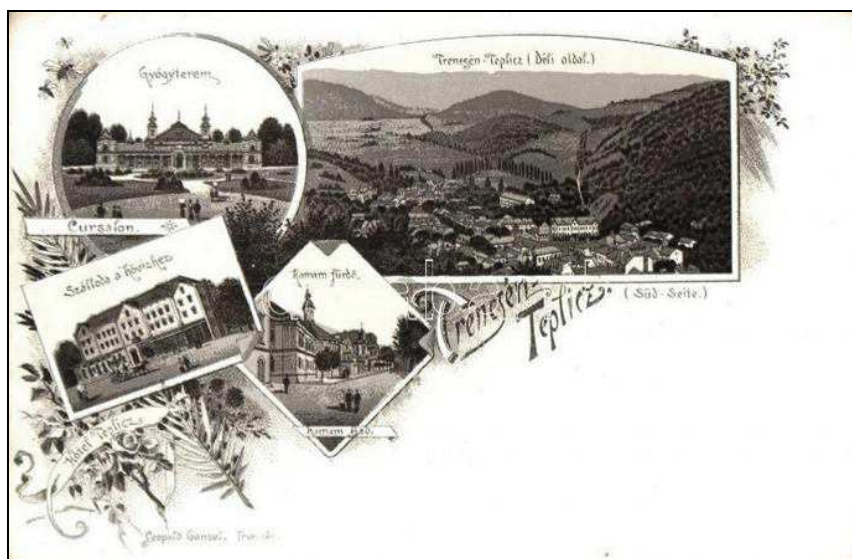
Szliácsfürdő

József-forrás

Szliács/Sliac, 1918, József-forrás

Szobránc/Sobrance, 1945 előtt, fürdőház

Trencsén-Teplice/Trenčianske Teplice, 1905 előtt, Hamam fürdő

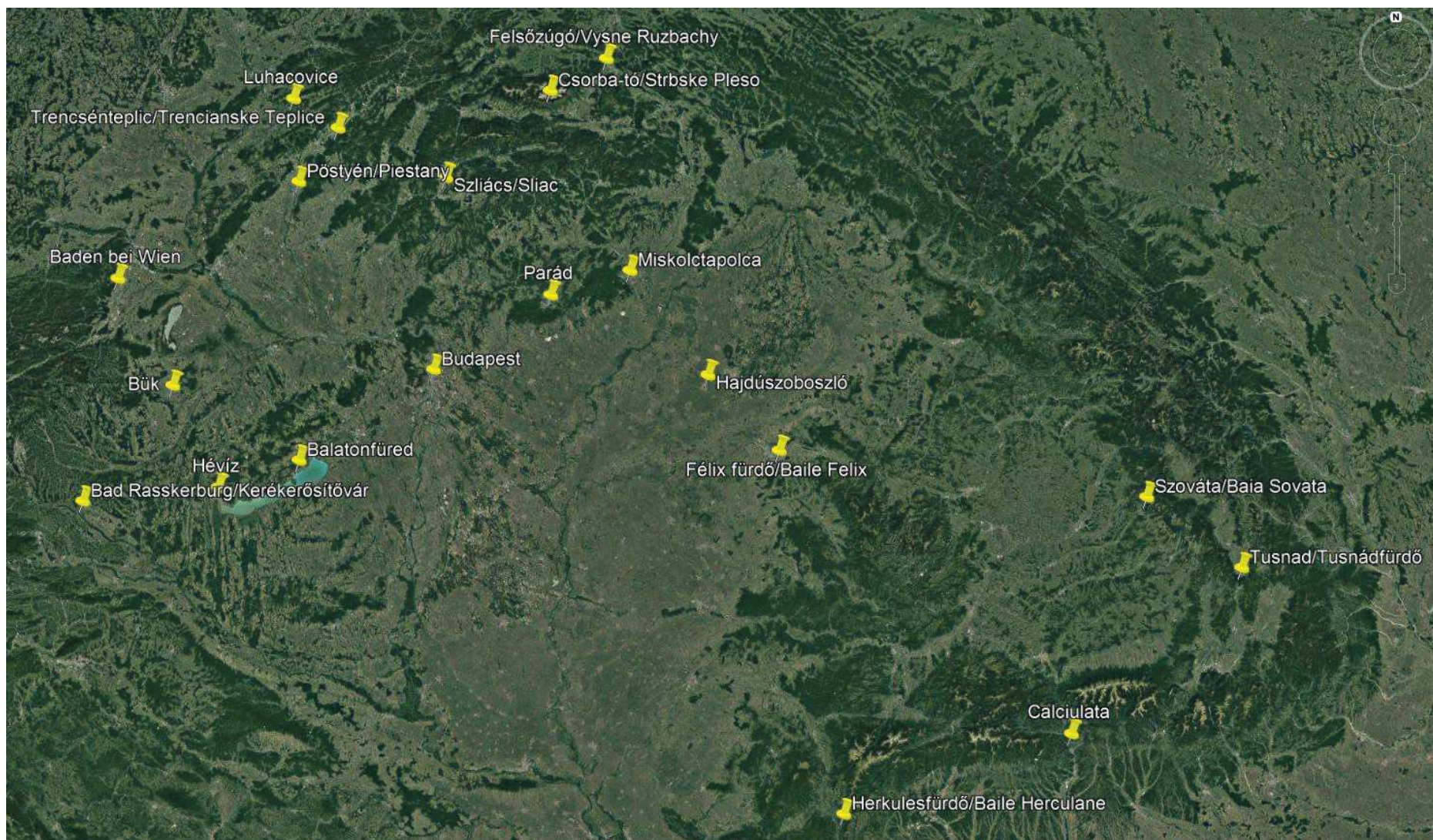
Vágújhely/Nové Mesto nad Váhom, 1900, fürdő

Irodalom

- CHYZER, K. – HOMOLKA, J. (1886): Magyarország gyógyhelyei és ásványvizeinek térképe.
- LÉNÁRT, L. (2017): Gyógyfürdő-helyek megjelenítése a Kárpát-medencében és a határoló hegységekben postabélyegeken. XIII. Nemzetközi Tudományos Konferencia a Kárpát-medence Ásványvizeiről, Sepsiszentgyörgy, aug. 24-27, konferencia előadás.
- LÉNÁRT, L. (2018): Szkennelt ábrák a saját gyűjteményében található bélyegekről, képeslapokról
- LÉNÁRT, L. (2018): Szkennelt ábrák a Darabanth aukciós ház által aukcióra bocsátott, képeslapokról.

3. ábra: A közölt képeslapok által bemutatott létesítmények helyei (Google Eart alaptérképen Lénárt, 2018)